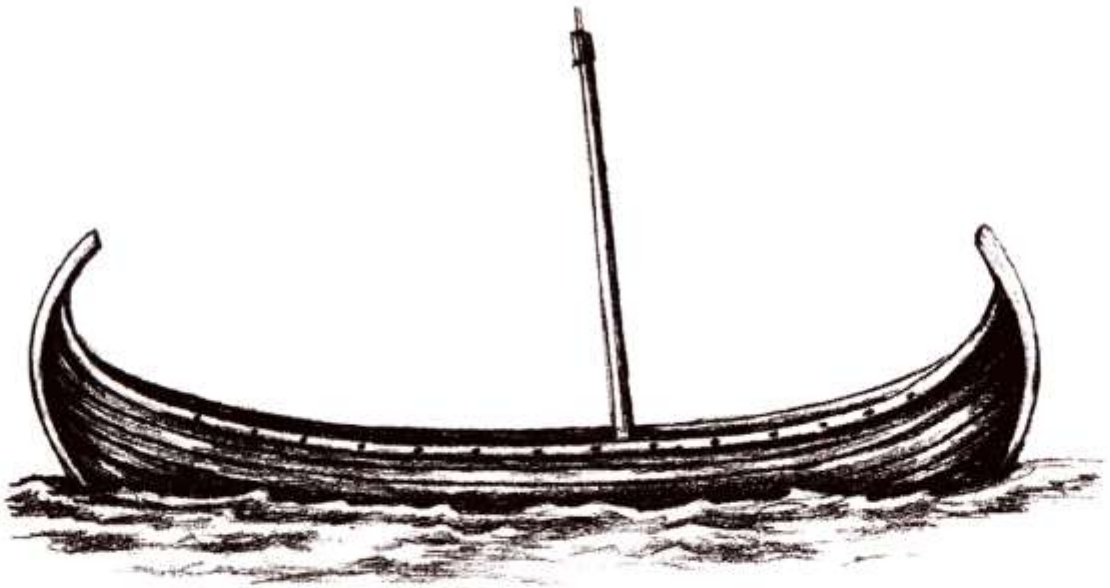

Forord

Golfstrømmen er en del av en elv i havet som flyter under den ekvatoriale sola og på den måten blir et reservoar av varme. Etter å ha krysset Atlanterhavet fra Afrika til Det karibiske hav, strømmer denne varme elva gjennom Mexicogolfen og går så i en vinkel mot nord forbi Floridas strender, der den gjør turistene fra New York i stand til å bade i januar.

Golfstrømmen flommer videre nordover langs den amerikanske kysten, og virker inn på været så langt nord som Newfoundland. Den svære elva med varmt vann – omtrent hundre kilometer bred og 800-1200 meter dyp og som strømmer med en hastighet av 2,5 meter per sekund på overflaten – dreier så av mot nordøst, over Nordatlanten mot Europa mens den mister noe av varmen på veien. Men ikke all varmen: Elva forgrener seg i flere mindre løp – nordøstover, østover, sørover – havstrømmer som kjærtegner Europa med varm, fuktig luft og med vann som sjelden fryser til.

Den elvegrena som tar kurs mot nordøst, løper forbi Islands høye steinkyst, deretter møter den på den andre siden av havet en vegg av stein som sender elva nordover. Denne harde veggen har mange store sprekker som går langt inn i det steinfylte landet. Disse sprekkenes fulle av sjøvann kaller vi fjorder. På grunn av den varme havstrømmen som flyter nordover langs Norges kyst – her har elva navnet Den nordatlantiske havstrøm – fryser fjordene sjelden til.

Høye, forrevne fjell står nesten skulder ved skulder langs kysten og langs fjordenes strandlinjer. En del av den norske kysten strekker seg langt nordenfor Polarsirkelen, hvor vinteren dekker landet med snø. Til og med om sommeren har fjellene flekker av gammel snø og eldgammel is. En overflod av bekker og småelver renner ned fra fjellene og ut i innsjøer, ut i fjorder, ut i havet.

Med vann å drikke og vann å ferdes på og flekker med grønt gress og bærbusker langs kysten gjorde mennesker for tusenvis av år siden disse stredene til sitt hjem. Til og med lengst i nord var det trær nok – den lyse bjørka, kortere og kortere jo lenger nord man kom – til å bygge og til å brenne. I sør var det store skoger med mange forskjellige treslag, ett av dem så sterkt at når man laget båt av det, kunne det harde treverket stå imot hamringen fra havets bølger.

Det var nok: vann og tre og gress, kuer og geiter og sauer, rikelig med fisk, rikelig med bær, og kjøtt fra bjørn, elg og rein. Ja, det var nok: egg fra øyer der fugler la dem i tusenvis. Laks som hoppet oppover i elvene, lett å fange med spyd

og flettete kurver. Villfugl i fjellene, brune om sommeren og hvite om vinteren; de kunne man fange med snare. Det var nok, til at en mann og en kvinne kunne avle barn og fø dem fram på denne steinete kysten hvor havet sjelden frøs til og småelvene til og med om vinteren strømmet ned fra høydene. Og hvor et hus bygd av tre kunne dekket av flak av myrtorv og slik få vegger som var to meter tykke.

Et barn kunne vokse opp her, en familie kunne vokse her, et lite samfunn kunne veves sammen. Mennene brynte øksene sine og bygde bedre og bedre hjem, og ikke minst bedre og bedre båter.

De bygde små båter som en bonde kunne bruke til å ro på i en fjord eller et sund som lå beskyttet til. Slike båter var bra til fiske og handel. En mann kunne frakte to-tre geiter til en nabogård et stykke unna, og komme hjem med to-tre sauer eller en flekkete kalv.

Etter hvert som et lokalsamfunn vokste, vokste også båtene. De fikk fire par årer, åtte par årer; de ble til skip som kunne våge seg ut av fjordene og sundene, ut på det bølgende storhavet.

Tømmermennene som bygde skipene verdsatte høyt det hardeste treslaget, eik. De hugget av en lang bjelke fra en eikestamme, og brukte øksa på bjelken til den i hele sin lengde ble smalere i den kanten som skulle være ned enn i den kanten som skulle være opp. Dette ble kjølen, skipets grunnlag. Begge endene av eikekjølen ble formet med en bue oppover, slik at kjølen fungerte som en meie når båten ble trukket opp og ned en småsteinet strand.

Tømmermennene slipte øksene sine og hugget lange, tynne planker av eik. De hugget til og formet bordene til bordganger; overlappende bordganger, festet med jernnagler, dannet det voksende skroget. En av bordgangene, mellom vannkanten og ripa, var tykkere enn de andre fordi det ble skåret hull til årer i den.

Så snart skroget var ferdig, kunne tømmermennene beundre arbeidet sitt. En mann med øks i hånda – og spon i skjegget og på ullkofta – kunne stå i den ene enden av dette fartøyet av eik, som fremdeles var uten innmat, og la blikket gli langs de elegante kurvene i skroget. Bordgangene i baugen strakte seg oppover for å møte forstavnens oppovergående bue. Bordgangene akter strakte seg oppover for å møte akterstavnens oppovergående bue. Her var et skip som ikke skulle pløye gjennom vannet, men lett seile fram over det.

Skipsbyggerne lette i skogen etter eikegreiner med en viss krumning, eller vinkel, eller tykkelse, og skar ut spanter som passet mot bordgangene i innerskroget, for å forsterke dem. Tømmermennene skar ut tverrplanker og festet

dem så mellom sidene av innerskroget, noe som gjorde skipet enda sterkere.

Tverrplankene ble en ramme der tømmermennene kunne legge båtens dekkbord.

Årene ble skåret ut i furu, en lettere tresort. Når det etter noen hundre år også kom mast og seil i båten, ble masten hugget til av stammen av en furu – en sterk og fleksibel tresort.

Båtene ble stadig bedre. Litt sterkere, litt lengre, litt finere å se på. Seilet ble laget av vevd ull, et verk utført av mange kvinner som satt og vevde om vinteren, og forsterket på kryss og tvers med remser av lær. Tauene som holdt oppe og beveget seilet var laget av flettet hvalrosshud. Sjøfolkene lærte å bruke en lang, rundet spristake, formet til av furu, for å holde ett hjørne av det skråstilte seilet foran masten, for slik å lure vinden inn på seilets baksida. På den måten kunne de legge kursen mye tettere opp mot vinden.

De rodde med kysten innenfor synsvidde, og de seilte med kysten innenfor synsvidde. De hadde ikke kompass, og skyene skjulte ofte sola og stjernene. Når været var fint, kunne de ro ut fra sitt sted i ly inne i fjorden eller sundet og ut på det åpne havet, der de heiste seil og fulgte etter fisken, selene og hvalene overalt hvor fisket og fangsten var best, mens de alltid, eller nesten alltid, hadde kysten innenfor synsvidde.

De lærte seg å styre seilet mest mulig effektivt i forhold til vindene. De lærte seg å styre med et ror surret fast med pilrøtter og skinn på høyre side av akterstavnen, ved styrbord, som høyre kalles til sjøs. De lærte å ta med seg tørket fisk, og hardt flatbrød, og kanskje noe ost, kanskje noe bær, oppbevart i en furukiste under de løse dekkbordene. De hadde med seg vann i en tett tønne. De hadde kofter og bukser av ull, ullsokker inni skinnstøvler, ulluer, ullvotter. I det kalde, øsende regnet som noen ganger sendte flere frossete enn våte dråper mot øynene deres, brukte de jakke av selskinn og bukser av hvalrosshud, og de tykkeste ullvottene som kvinnene klarte å strikke.

Så kom den tid, for slik er mennesket, at sjømenn som hadde hørt historier om store øyer i vest begynte å tenke på å stue ned proviant som kunne vare for et mannskap en mye lengre periode. De ville ikke seile mot nord eller mot sør langs den fjellrike kysten, isteden skulle de våge seg vestover, mot noe de ikke visste hva var. Båtbyggerne begynte å bygge skip som var store nok til et mannskap på trettito, med seksten par årer. De slipte sine økser og meisler og bygde skip som

kunne ri på havets bølger når været var godt og kunne overleve bølgene i en brått påkastet storm.

De slipte sverdene sine også. Da de norske vikingene plyndret klosteret på øya Lindisfarne i år 793, viste de ingen nåde. Noen av prestene ble myrdet, andre ble bundet, ført om bord i skipene og solgt som slaver andre steder. Denne øya, et sted viet til kristent åndsliv, historie og kunst, ble plyndret for alt som kunne være av verdi. Plyndringstoktet var så vellykket at det kunne ikke annet enn oppmuntre til nye tokt.

Vikingene fant øyer spredd utover havet, noen små, noen store, noen som forsvant inn i tåka mot nord.

Hvor langt vest seilte de til slutt? Hvor kastet de anker, hvor slo de seg ned, hvor begravde de sine døde? Sporene etter dem er få og spredte.

De gamle islandske sagaene og moderne arkeologi har satt sammen for oss et bilde av én spesiell viking. Rundt år 1000 seilte Leif Eiriksson, født på Island og nå bosatt på Grønland, vestover med et mannskap på 35 mann for å se om han kunne finne landet som var blitt observert av en annen islending som var blitt blåst langt ut av kurs.

Leif og mannskapet hans fikk øye på en kyst av stein og is i det fjerne. De seilte sørover langs en annen kystlinje med dype skoger og lange, hvite strender. Deretter fikk de øye på en flat landtunge delvis dekket av gress. En liten elv buktet seg gjennom de flate gresslettene mot havet. Her kunne deres sauer og tre kuer finne beite, kanskje hele vinteren. I fjæra lå det hauger av drivved, nok til å bygge med, nok til å fyre med. Leif Eiriksson kastet anker.

Han og hans menn, og husdyrene deres, og kanskje noen kvinner som historien har utelatt, tilbrakte ett år på denne gressfylte odden. De bygde hus av tømmer og torv, røykfylte men varme gjennom den lange vinteren. Selv om isfjell drev langs kysten i havstrømmen nordfra, var snøen lett, og buskapen trivdes. Det fantes rikelig med bær, og laksen var større enn den de hadde hjemme.

Under en utflukt sørover langs kysten av «Vinland», gressengenes land, som de kalte stedet sitt, hugget Leif og hans menn tømmer av høye, rake furutrær som de ville surre fast på dekket og frakte hjem til deres skogfrie Grønland. De møtte ikke noen, skjønt sverdene var klare.

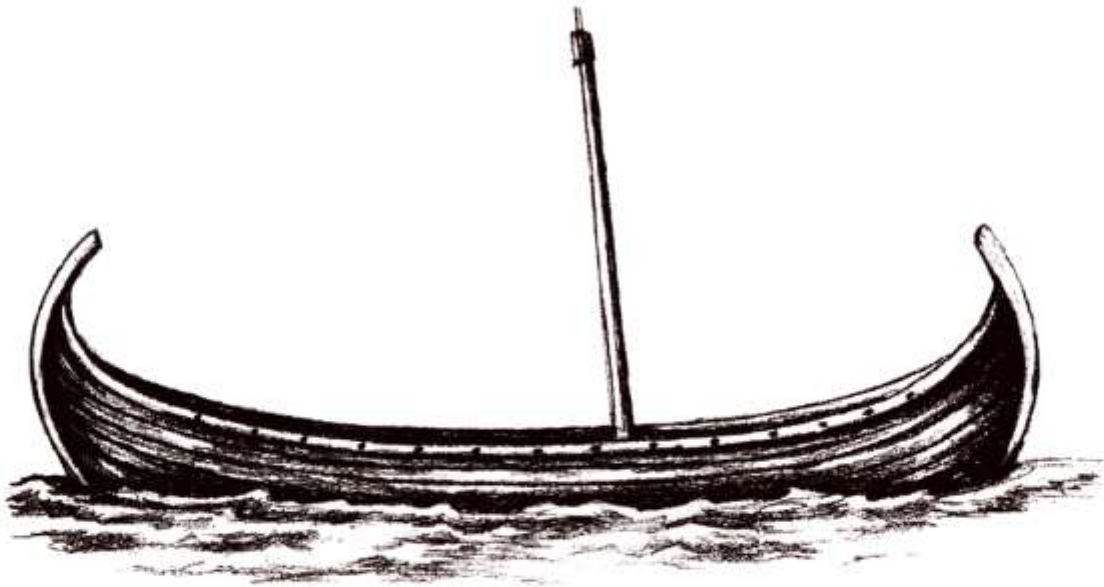
I det trettifemte mann store mannskapet fantes det en ung båtbygger som var født i Norge. Han hadde ønsket å se mer av verden, så han hadde tatt hyre på et

skip som gikk til Island, som snekker som kunne reparere det skipet og et hvilket som helst annet. Han gjorde det samme fra Island til Grønland. Og igjen det samme fra Grønland til denne gressfylte odden i en eller annen ny verden. Leif Magnusson tilbrakte vinteren med å reparere Leif Eirikssons vikingskip med noen nye spanter, noen tverrbord og en sterkere mastefot for å støtte opp masten, ikke laget av norsk eik men av furu fra den nye verden. Han satte et stykke tre over en knekt bordgang og tettet skjøtene med bek og ull.

Han gjorde en god jobb, for skipet førte Leif og mannskapet trygt hjem til Grønland sommeren etter.

Dette var for tusen år siden, et nesten ukjent fottrinn i menneskehetens historie.

Del en
Hjemkomst

Kapittel 1

Johannes beundret den nyspikkede tollepinnen. Bjørkeveden vistes forbausende hvit i det halvmørke naustet, særlig ved siden av den andre, mørkere tollepinnen. Sammen sto de opp som to tompler og dannet en åregaffel på ripa til robåten som nå var reparert og klar til en lørdagstur.

Johannes la spikkekniven i slira som alltid var festet til beltet hans. Man vet aldri når man kan trenge å skjære et eller annet.

Han klappet på styrbord ripe av den gamle eikebåten, slik man kan klappe svangen på en gammel, trofast hest. Så gikk han ut av naustet, svingte den store, røde døra igjen og låste den med en hengelås.

Mens han sto i sine gummistøvler på en skrånende, småsteinet strand, lot han blikket gli langs en brygge som stakk ut i fjorden like ved. En måke satt på en av de ytterste pålene.

Vinden hadde løyet. Sjøen ute på fjorden hadde lagt seg – fra bølger med skumtopper om formiddagen til en blank og lett bølgende overflate som speilet fjellkjeden bak stranden på den andre siden. Den oransje sola ville snart forsvinne bak en av tindene i sydvest.

Johannes tenkte han kanskje skulle ta en tur ut til enden av brygga, for han likte å hvile øynene på havet i det fjerne. Men han hadde bare tatt et par skritt langs den skrånende fjæra mot brygga ... da han fikk øye på en lang, grasiøs modell av et vikingskip som lå trukket opp på stranden bare femti meter fra ham, med baug og akterstavn som buet seg stolt mot sky.

Var det noen som laget en film?

Men når hadde de trukket skipet på land? Han hadde ikke lagt merke til det bare en halvtime tidligere, da han gikk ned fra huset til naustet for å spikke en ny tollepinne.

Det virket ikke som om det var noen i nærheten av skipet. Masten var rundt ti meter høy, spent fast med stag både framme og bak, men den hadde ikke noe seil.

Johannes gikk langs den øvre kanten av fjæra mens det under støvlene knaste av småstein og skjell, og han tok ikke blikket fra det elegante skipet med dets linjer av nagler festet langs hele skroget. Da han kom nærmere, kunne han se

at skipet hadde seilt mye. Dette var ikke noen filmmodell, men et ordentlig fartøy med grønnalger og rur spredt omkring under vannlinjen. Han kunne se hvor skroget var blitt bulket og oppskrapt. Åregangene, seksten par hull utskåret bortetter tredje bordgang under ripa, var ganske mye slitt.

Han gikk enda nærmere og kikket over ripa. Årene lå i to fine bunter, etter lengde, på begge sider av masten. Det grove, grå seilet lå ved siden av årene, rullet rundt en bom. Bortsett fra det var skipet tomt. Han så ikke noen redningsvester, eller radioantenne, eller noen spor etter moderne ting. Tauene som gikk fra kryssholt opp til mastetoppen var ikke av nylon, ikke engang av hamp, men så ut til å være laget av stramt flettet dyrehud.

Skipet var trukket langt nok opp på land til at flo sjø ikke ville flytte på det. Baugen var fortøyd med ti meter av flettet skinn til en kraftig furu lenger inne på land.

Den som hadde styrt skipet inn fjorden og hit, måtte ha kjent godt til båene som lå under vannflaten, til skjærene som så vidt stakk opp ved lavvann, til den smale men tilstrekkelig brede kanalen som buktet seg mellom skjærene fra dypet ute i fjorden, inn i en grunn bukt og helt fram til stranden hvor Johannes nå sto.

Johannes gikk langs skroget på styrbord side mot akterstavnen mens han lot hånda gli mot det blankslitte treverket av eik i de øverste bordgangene. Jernnaglene virket solide, med lite rust. Roret var dreid så det lå nesten horisontalt. Han kikket nærmere på rorfestet i skroget, men kunne ikke se noen svingtapp i messing, ikke noe rustfritt stål; alt var av tre, røtter og skinn. Roret så slitt ut, det var oppskrapt særlig nederst på bladet. Det hadde ført dette skipet inn i mange steinfylte havner.

Han gikk sakte rundt akterstavnen, beundret dette akterstykket som strakte seg opp over hodet hans, selv om det ikke krøllet seg til en dragehale. Han gikk langs skipets babord side, gned hånda på en bordgang som var oppvarmet av ettermiddagssola. Han var ikke sikker på hva det var han hadde oppdaget i fjæra si, men skipet så sannelig ekte ut. Gammelt og ekte. Som om det nettopp hadde ankommet fra tusen år tilbake.

Han dro hånda langs en oppbuende bordgang i baugen ... da han hørte noe som beveget seg bak den gresskledde toppen av skrenten ovenfor stranden. Rett ved furutreet som skipet var fortøyd til, satt det en mann midt blant visnende markblomster og bregner som var gule av høst. Mannen hadde rødt helskjegg og lokker av mørkeblondt hår som rakk ham til skuldrene. Han stirret omkring seg som om han hadde våknet på et fremmed sted.

Han reiste seg for å se bedre. Han hadde på seg en mørk skjorte, vide bukser og høye skinnstøvler. Han kastet så vidt et blick på skipet like foran seg, og Johannes så han ikke ut til å legge merke til i det hele tatt, bare ti meter unna, der han sto og skuet ut mot fjorden og deretter mot fjellkjeden lenger unna.

Øynene hans strålte, det virket som han kjente seg igjen, og nå lo han. Han lo overrasket, han lo av glede, mens han stirret mot en flat, steinete øy nær innseilingen til bukta; mot det tynne, hvite sløret av en foss som falt nedover en grågrønn fjellside på den andre siden av fjorden; og deretter stirret han mot den rødoransje sola som så vidt rørte ved en forrevet fjelltopp. Han pekte mot fjelltoppen og ropte ut mot den, som om han hilste en gammel venn, men Johannes forsto ikke de merkelige ordene.

Mannen snudde seg langsomt i det knehøye gresset mens han stirret mot fjellene rundt fjorden, som nederst i liene var kledd med septembergule bjørketrær og lenger oppe besto av grovskårne, grå steinpartier som fikk et skjær av rødoransje fra sola.

Nå så han mot det gule huset til Johannes, som lå lenger oppe i bakkehellingen fra stranden på en eng med gress og lyng og med utsikt mot naustet og brygga.

Tretti meter bortenfor det hjemmet som Johannes hadde bodd i sammen med Astrid siden bryllupsdagen, lå huset til sønnen deres, rødt med hvite vindusrammer.

Huset til Johannes var et typisk firkantet gammelt trehus, to etasjer, enkelt tak, bygd før krigen.

Huset til Bjørn var bygd under høykonjunktorene på 1980-tallet. Hans to etasjer var mye bredere, særlig på framsiden. Huset hadde saltak, fem vinduer på den siden som vendte mot havet, og fem på baksiden som vendte mot fjellene. Og best av alt så hadde Bjørns hus en balkong som med teatralisk eleganse smøyde seg rundt alle fire sidene i overetasjen, slik at folk kunne stige utendørs og fortsatt befinne seg under et beskyttende tak mens de skuet utover fjorden.

Den fremmede snudde seg nå mot Johannes, myste ned mot ham og spurte ham om noe mens hans gjorde tegn mot de to husene. Mannen var ung, kanskje tjuefem år. Johannes kunne ikke skjønne de merkelige ordene hans.

Den fremmede fortsatte å snakke, han forklarte ett eller annet om husene, eller som Johannes etter hvert begynte å forstå, om et hus som en gang hadde stått

der de to moderne husene nå sto. Om huset som en gang hadde tilhørt denne sjøfareren fra en fjern fortid, som nettopp hadde kommet hjem.

Den unge og eldgamle mannen gled nå på støvelhælene nedover den sandete kanten av skrenten, og så gikk ned den skrånende steinstranden og stilte seg ved siden av Johannes. Han slo ut med armen mot fjellkjeden på den andre siden av fjorden, pekte på en av toppene, og så på en annen, med bestemte bevegelser, som om han – kanskje – forklarte at toppene og sola som beveget seg på himmelen over dem var hans klokke. En islending kunne muligens ha forstått det norrøne språket, men Johannes, en som snakket moderne norsk, forsto ikke et ord. Eller dersom han likevel fanget opp et fjernt ekko av noe kjent, ble det nesten begravd under de rullende r-ene og en merkelig th- som låt mer som et rap fra en østers enn som noen th-lyd Johannes noensinne hadde hørt.

Stadig vekk mens han fortalte sin historie, stoppet mannen opp som om han undret seg over at han virkelig var *her*. Det var tydelig for Johannes at denne karen kjente ethvert landemerke i denne delen av fjorden. Han viste med hånden mot en bratt, grønn skråning på andre siden av fjorden, en halv kilometer mot øst, pekte med en finger opp og opp og opp. Johannes skjønnte at denne karen kjente til stien som snodde seg fra fjæra inn mellom granene og bjørkene og til fjellviddene der oppe.

Johannes rakte fram hånda. «Velkommen hjem.»

Den fremmede så forvirret på Johannes; han forsto ikke disse ordene. Men han grep hånda og de to mennene hilste, en hånd ung og sterk, den andre bestefaderlig, men sterk.

Johannes sa: «Jeg er Johannes Jakobsen.» Han klappet seg på brystet, mot hjertet. «Johannes.»

Den fremmede nikket at han forsto, så klappet han seg på brystet mot sitt hjerte. «Leif», sa han. De blå øynene var trygge og hadde en anelse av humor i seg.

«Leif Eriksson?», spurte Johannes, klar til å tro på det meste.

Den fremmede lo og viftet avvergende med hendene. «Leif Magnusson.» Han klappet seg mot hjertet. «Leif Magnusson.»

«Vel, Leif.» Johannes skulle akkurat til å fortelle ham hvor mye han beundret vikingskipet... da han hørte Astrid som sto i døra og ropte. «Johannes, det er snart mat!»

Han så over den skrånende enga og vinket for å la henne se hvor han var.
«Vi har besøk, kjære.»
«Be ham med deg inn. Håper han er sulten.»